

הסוגיה עם כותרות	תרגום הסוגיה <i>ישעיהו התראם באסונו</i>
מתני'. כל מצות הבן על האב - אנשים חייבין ונשים פטורות. [...] גמ'. 1. פירוש המשנה. מאי "כל מצות הבן על האב"?	מתני'. כל מצות הבן על האב - אנשים חייבין ונשים פטורות. [...] גמ'. 1. פירוש המשנה. מאי "כל מצות הבן על האב"?
1.1 ראיה בדרך השלילה מכריי'תא אילימא* כל מצות דמחייב ברא למיעבד לאבא נשים פטורות - והתניא*: "איש" - אין לי אלא איש, אשה מנין? בשחזא אומר "איש אביו ואביו תיראו" (ויקרא י"ט) חרי כאן שנים!	1.1 ראיה בדרך השלילה מכריי'תא אילימא* כל מצות דמחייב ברא למיעבד לאבא נשים פטורות - והתניא*: "איש" - אין לי אלא איש, אשה מנין? בשחזא אומר "איש אביו ואביו תיראו" (ויקרא י"ט) חרי כאן שנים!
1.2 מ'מרה ¹ של רב יהודה: אמר רב יהודה: חכי קאמר*: כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו אנשים חייבין ונשים פטורות.	1.2 מ'מרה ¹ של רב יהודה: אמר רב יהודה: חכי קאמר*: כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו אנשים חייבין ונשים פטורות.
2.1 ראיה והרחבה: ענין את הדברים ככריי'תא *תניא להא, דתנו רבנן: "האב חייב בבנו למול, ולפרות, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות, ויש אומרים: אף להשיטו במים. רבי יהודה אומר: כל שאינו מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות"	2.1 ראיה והרחבה: ענין את הדברים ככריי'תא *תניא להא, דתנו רבנן: "האב חייב בבנו למול, ולפרות, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות, ויש אומרים: אף להשיטו במים. רבי יהודה אומר: כל שאינו מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות"
2.1.1 הצרת הסבר קצרה לסוף הכריי'תא "ליסטות" סלקא דעתך?! אלא, כאילו מלמדו ליסטות.	2.1.1 הצרת הסבר קצרה לסוף הכריי'תא "ליסטות" סלקא דעתך?! אלא, כאילו מלמדו ליסטות.

אותיות שחור - הגמרא || אותיות כחול: מימרה (אמוראית) || אותיות כחול עם רקע צהוב: מקור תנאי (משנה, ברייתא ומדרשי הלכה) ||
אותיות כתם או אריאל: תוספת הסבר || אותיות כש"י - כש"י || אותיות קורן - ציטוט פסוק
אותיות כתם מודגשות בקו - כותרות

חלק ממונחי הדיון התלמודי

- * **אילימא** [מילולית = אם נאמר] פתיחה להצעת הלכה או פירוש, שידחו בהמשך הסוגיה לקראת הצעת פירוש אחר.
- * **והתניא**: [מילולית = והרי שנינו] = "תניא" פתיחה לברייתא.
- * **הכי קאמר** [מילולית = כך הוא אומר] = כך יש להבין את דברי האומר. פתיחה להגהה, או לפירוש.
- * **תנינא**: [מילולית = שנינו] פתיחה להבאת ברייתא, כרגיל מן הברייתות המקובלות והידועות בבית המדרש.
- * **תנינא להא דתנו רבנן**: [מילולית = שנינו את זה ששנו רבותינו] פתיחה להבאת ברייתא השונה את הדבר שאמר האמורא.
- * **"YYY" סלקא דעתך**?! : [מילולית = עולה על דעתך] יכול היית להעלות על הדעת?! [כאן בלשון תמיהה]

¹ מימרה: דברי אמורא. המימרות, כמו דברי התנאים, כתובות בדרך כלל עברית. בדרך כלל אנו יודעים שמדובר באמורא על פי שמו, ואם מדובר באמורא בבלי גם על פי תארו [רב ולא רב]. כדאי לבדוק במקורות הביוגרפיים.
² המימרה מפרשת למעשה את המשנה, ההערה "הכי קאמר" מציעה לקרוא את דברי רב יהודה כהצעת קריאה של דברי משנתנו. "כך תאמר"

1. הבריות הראשונה מובאת מתוך הספרא, מדרש ההלכה לספר ויקרא. והיא דנה במשמעות המילה "איש" שבפסוק "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' אלהיכם: (ויקרא י"ט ג'). "איש - אין לי אלא איש, אשה מנין? כשהוא אומר: "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא י"ט) - הרי כאן שנים". הסבר: לכאורה המילה "איש" כוללת רק את הגברים. הם המחויבים במצוות מורא הורים ואילו הנשים אינן חייבות במצווה זו. מדרש ההלכה מצביע על המשך הפסוק "תיראו" [לשון רבים] המלמד אותנו שהמצווה נאמרה לרבים: לגברים ולנשים. המדרש נסמך על הבעיה שבפסוק. תחילתו פונה ליחיד (איש) וסופו פונה לרבים (תיראו)
 - 1.1 מונח הציטוט בסוגייתנו לבריותא זו הוא [השלם]
 2. "האב חייב בבנו למול, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אמונות, ויש אומרים: אף להשיטו במים. רבי יהודה אומר: כל שאינו מלמד את בנו אמונות מלמדו ליסטות" ברייתא זו תלמד בהרחבה בהמשך סוגיות הגמרא היא מצויה בלשון דומה בתוספתא למסכת קידושין.
 - 2.1 מונח הציטוט בסוגייתנו לבריותא זו הוא [השלם]

ה. מהלך הסולת האופן כללי:

הסוגיה מבררת את משמעות נוסח המשנה שלפנינו.

במשנה נאמר: "כל מצות הבן על האב - אנשים חייבין ונשים פטורות" הביטוי "כל מצוות הבן על האב" נשים פטורות מכל "מצוות הבן" על האב כלומר כל "מצוות הבן" המוטלות על האב לעשות לבנו דרך א': נשים פטורות מכל "מצוות הבן" על האב כלומר כל המצוות שהבן חייב לעשות לאביו דרך ב': נשים פטורות מכל "מצוות הבן" על האב כלומר כל המצוות שהבן חייב לעשות לאביו

בחלק 1 הסוגיה מביאה ברייתא ממנה עולה כי נשים חייבות במורא הורים. [הסבר הבריתא כשלעצמה ראו להלן] מכאן אנו למדים כי לא יתכן שמשנתנו מתפרשת בדרך ב': "כל המצוות שהבן חייב לעשות לאביו נשים פטורות". הסבר: אם נשים חייבות במורא הורים, כפי שעולה מן הבריתא, אי אפשר לומר שמשנתנו אומרת: "כל המצוות שהבן חייב לעשות לאביו" נשים פטורות. שהרי לפחות במצוות מורא הורים נשים חייבות כעולה מן הבריתא ולא נותר לנו לומר אלא כי "כל מצות הבן [=המוטלות על האב לעשות לבנו] - אנשים חייבין, ונשים פטורות" דרך ב' נדחית כאפשרות של פירוש המשנה ודרך א' נותרת כהסבר היחיד של המשנה.

בחלק 2 הסוגיה מביאה מימרא של רב יהודה שאומר לנו מהי הדרך שבה יש לקרוא את המשנה. לדברי רב יהודה פרוש המשנה הוא כדרך א'

בחלק 2.1 מובאת ברייתא המונה באריכות את חובות האב לעשות לבנו, אותן חובות מהן פטורה האם. הבריתא אומרת כי האב חייב בבנו למול ולפדותו וכו' והיא מפרטת את המצוות שהאב חייב לעשות לבנו.

בחלק 2.1.1 מבררת הסוגיה את דברי רבי יהודה בבריתא. רבי יהודה אומר כי מי שלא לימד בנו אמונות [=מקצוע] לימדו ליסטות. הגמרא מסבירה שכוונת הדברים היא לכך שמי שלא לימד בנו אמונות כאילו לימדו ליסטות "שכיון שאין לו אמונות ויחסר לחמו ילך--- וילסטם את הבריות" (רש"י, בתרגום)

שאלות על סוגיה 1

"כל מצוות הבן על האב אנשים חייבים ונשים פטורות"

1. מהן שתי אפשרויות הפרוש למשפט זה שבמשנה ?
הגמרא מנסה את אחת מאפשרויות הפירוש, דוחה אותה. כיצד ?

2. עיון בדברי הבריתא: "איש - אין לי אלא איש, אשה מנין? כשהוא אומר: "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא י"ט) - הרי כאן שנים" מהן אפשרויות הפרוש המוצעות על ידי מדרש ההלכה שבברייתא ?
מהי אפשרות הפרוש שנבחרה בברייתא? מדוע ?

3. "כל שאינו מלמד בנו אמונות מלמדו ליסטות" - לטעות סלקא דעתך" הסבירו, מילולית ועניינית את שאלת הגמרא "ליסטות סלקא דעתך" מהי תשובת הגמרא לשאלה זו ?

4. **תפקידם של המקורות התנאיים בסוגיתנו:**
מלבד המשנה המצוטטת בסוגייתנו מצטטת הסוגיה עוד שני מקורות תנאיים. העתיקו את לשון המקורות כאן וציני מה מוכיח או מפרט כל אחד מן המקורות הללו.

5. הסבירו - מילולית ועניינית - את המילים והמושגים הבאים:

למעבד הכי קאמר אילימא והתניא תנינא להא דתנו רבנן סלקא דעתך

הרחבות למעוניינים

ובכתה דיברנו גם על כך ש... האשנה מתפרשת כהתאמת למסורת הידועה והנהוגה.

מאקרה לפנינו בו דברי האשנה יכולים להתפרש כפנים שלנות המארא מפרשת את הפירוש המתאים להלכה הנהוגה ולמסורת ההלכתית המקובלת. מאשניות בנוסח הארצישראלי הנוסח הוא הפוך. והוא דומה לזה של התוספתא.

משנה כתב יד קופמן [משנה במסורת ארץ ישראל]

הנה:

הצתיקי לכאן את האשנה מכת"י קופמן

הנה

	כל מצות הבן על האב – אנשים חייבין ונשים פטורות. וכל מצות האב על הבן – אחד אנשים ואחד נשים חייבין.
--	---

ברור לגמרי שמבחינת התוכן המשנה בנוסח ארץ ישראל מתכוונת בדיוק לאותה הלכה: הנשים פטורות במצוות המוטלות על ההורים כלפי בניהם אלא שבנוסח ארץ ישראל המסורת המילולית של המשנה היתה אחרת, וגם היא מתפרשת על פי הנהוג ההלכתי שהיה נהוג.

היפה הוא שהתוספתא [– אוסף של ברייתות שנקבצו בספר אחד לפי סדר המשנה -] המתייחסת למשנה שבנוסח ארץ ישראל אומרת את מסקנת הסוגיה שלנו אע"פ שנוסח לה הוא נוסח הפוך.

תוספתא קידושין א 10 – 11

אי זו היא מצות הבן על האב מאביל ומשקה מלביש ומכסה מוציא ומרחץ את פניו ידיו ורגליו אחד האיש ואחד האשה אלא שהאיש ספיקה בו לעשות והאשה אין ספק בידה לעשות מפני שיש רשות אחרים עליה אי זו היא מצות האב על הבן ? למול ולפרות וללמדו וללמדו אומנות ולהשיאו אשה ויש אומ' אף להשיטו בנהר ר' יהודה אר' כל שאין מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות

שאלה למתקדמים:

הסבירו והוכיחו את המשפט הבא: ההלכה בתוספתא מתאימה למסקנת הסוגיה שלנו אע"פ שהנוסח (המילולי) של המשנה שונה.

הערה למתקדמים: שימו לב לדברי מדרש ההלכה במקורו:

ספרא קדושים פרשה א: ["איש אמו ואביו תיראו"]

אין לי אלא איש אשה מניין

תלמוד לומר תיראו הרי כאן שנים.

אם כן למה נאמר איש אלא שהאיש ספיקו בידו והאשה אין ספיקה בידה, מפני שיש רשות אחרים עליה

המדרש כולל פרט שאינו מצוטט בסוגייתנו. מהו ?

פרט זה משובץ בדברי התוספתא: היכן ?

שער : מדוע פרט זה לא הובא בסוגייתנו ?

[הערה: להלן נראה שפרט זה משובץ בסוגיה בהמשך]

מטלת סיכום:

לאחר שלמדתם את הסוגיה הציעו שלש שאלות סיכום לסוגיה .
שלחי את השאלות והתשובות למייל של קבוצת הגמרא